

EPAM EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Haftalık Dış Politika ve Ekonomi Bülteni

58. Bülten

İSÜ | İSTİNYE
ÜNİVERSİTESİ
İ S T A N B U L

istinye.edu.tr | 0850 283 60 00

[f /istinyeuniv.edu](https://www.facebook.com/istinyeuniv.edu) [t /istinyeunivedu](https://www.instagram.com/istinyeuniv.edu) [i /istinyeunivedu](https://www.youtube.com/istinyeunivedu)

Haftanın Analizi

Donmuş Çatışmalar Neden Tetikleniyor?: Azerbaycan-Ermenistan Gerilimi

Doç. Dr. Fahri Erenel-EPAM Müdürü

Suriye, Libya, Doğu Akdeniz, Irak, Libya, Yemen, Çin-Hindistan çatışması derken donmuş gibi görünen yeni bir ihtilaf birden sıcak çatışmaya dönüşmüştür. Türkiye'nin hemen doğu sınırlarında gerçekleşen Azerbaycan-Ermenistan çatışmasının hangi istikamette gelişme gösterebileceğini tahmin etmek güç gibi gözükse de bir öngörü de bulunmak mümkün olabilmektedir.

Öncelikle bu tür saldırıları yapmaya alıştırmış bir Ermenistan'dan söze etmek gerekir. Alıştırılmış kavramı ile uluslararası karar ve anlaşmalara rağmen arkasındaki küresel güçlerin desteği ile her türlü faaliyette bulunmayı kendisi açısından mübah gören bir devlet anlayışı kastedilmektedir. Bu tür devletlere dünya üzerinde iki örnek verilebilir. İsrail ve Ermenistan. Bu ülkelerle ilgili birçok Birleşmiş Milletler kararını bulunmasına rağmen kararlara uymamakta, buna rağmen hiçbir yaptırım ile karşılaşmamakta, istedikleri gibi hareket etmelerinde engel olabilecek hiçbir mekanizmayı tanımamaktadırlar. İsrail'in arkasında ABD ağırlıklı batı ülkeleri, Ermenistan'ın arkasında ise Başta Rusya olmak üzere ABD, Fransa gibi ülkeler bulunmaktadır.

Bu ülkelerden biri olan Ermenistan, Azerbaycan topraklarına üstelik her iki ülke tarafından resmi olarak tanınan bir bölgeden saldırıda bulunmuş ve misli ile karşılık almıştır. Ermenistan'ı bugüne kadar anlaşmazlık alanı olan Dağlık Karabağ dışında bu tür bir eyleme sevk eden aktörlere bakmakta fayda olacaktır. En önemli aktör ve fail olarak Rusya görünmektedir. Ermenistan tam anlamı ile hemen hemen bütün milli güç unsurları ile Rusya'nın kontrolü altındadır. Rusya'nın bilgisi ve onayı olmaksızın bir adım bile atması asla söz konusu olamaz.

Bu nokta da Rusya'nın Yakın Çevre adı altında uygulamaya başladığı doktrinden söz etmek gerekmektedir. Öncelikle de donmuş ihtilaf kavramına açıklık getirmek gerekmektedir.

Sovyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması sonrası uluslararası ilişkiler yeni bir kavram ile karşılaşmıştır. Donmuş ihtilaf/Dondurulmuş İhtilaf veya Donmuş çatışma.

Aktif silahlı çatışmanın veya krizin sona erdiği, fakat bir barış antlaşması' nın olmadığı ve siyasi çözümler konusunda tarafları tatmin etmeyen durumu belirtmek için kullanılan bu kavram, genellikle Orta Asya'daki Sovyet-sonrası çatışmalar için kullanılmış olmakla beraber, günümüzde uzun ömürlü bölgesel anlaşmazlıklar içinde kullanılmaktadır.

SSCB'nin mirası olan söz konusu ihtilaflar zaman zaman aktif çatışma sürecine girmekte ve bu çatışmalar SSCB'nin mirasçısı Rusya'nın sürdürdüğü politikaya uygun esaslar dahilinde ve yine Rusya'nın istediği yönde geliştirilmektedir. Dağlık Karabağ, Transdinyester, Abhazya, Güney Osetya, Donbass bu ihtilaflar arasında ilk sıralarda yer almayı sürdürmektedir.

Rusya'nın arka bahçesi olarak gördüğü söz konusu bölgeler "Yakın Çevre" adlı doktrin de yer bulmuştur. Bu doktrin ile Rusya, eski SSCB ülkeleri ile Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde özel bir ağırlığının ve bu ülkelerin dış politikalarının kendi dış politikası ile uyumlu olmasının gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu görüş kapsamında Rusya, coğrafi yönden sahip olduğu avantaj,

kendisinden kopan bu ülkeler hakkında sahip olduğu bilgi birikimi ve askeri gücünü de kullanarak henüz dış politika kapsamında yönünü/tercihini tam belirlememiş ülkeleri yanına çekebilmek veya kontrol altında tutabilmek için çalışmalarını sürdürmekte, inisiyatif almaya devam etmektedir.

Bu doktrin ile politika geliştiren ve uygulamaya çalışan Rusya, Azerbaycan-Ermenistan arasında ki Dağlık Karabağ ihtilafının ateşkese kavuşturulması hususunda doğrudan inisiyatif almış ve bu anlamda başarılı olarak sorun ekseninde meşru bir dışsal aktör olarak kendini kabul ettirmiştir. Aynı zamanda Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) bünyesinde sorunu halledebilmek için oluşturulmuş olan Minsk Grubu'nun üç üyesinden (diğerleri ise ABD ve Fransa'dır) biri olan Rusya, 1994 yılından bu yana Dağlık Karabağ meselesini kendi çıkarları ekseninde kullanmaktadır.

Rusya,Ermenistan'ın savunma, enerji ve hatta ekonomik ihtiyaçlarının giderilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Ermenistan topraklarında bir hava (Erivan/Erebuni), bir kara üssü (Gümrü) bulunan, ülkenin nükleer santralini (Metsamor) işler halde tutan ve enerji ihtiyacının çok büyük bir bölümünü karşılayan Moskova, ülke ekonomisine yön veren pek çok şirketin de sahibidir.

Üstelik Ermenistan, Rusya'nın Avrasya özelinde Moskova merkezli bir bölgesel hegemonya kurgulama girişimi olarak bilinen Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütü (AEİÖ) ve onun askerî uzantısı olarak görülebilecek Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) gibi kurumsal yapılara üye olan tek Güney Kafkas ülkesidir.

Bu bağlamda, Rusya'nın Dağlık Karabağ meselesi özelinde de Ermenistan'ın ayakta kalmasını ve işgali sürdürebilmesini sağlayan en önemli aktör olduğu rahatlıkla anlaşılabılır. Hatta iki ülke arasında birbirlerine yönelik saldırılara karşı, eşgüdümlü bir şekilde karşılık verilebilmesini sağlayabilmek amacıyla, ortak bir askerî görev gücü oluşturulması yönünde bir çalışma bulunmaktadır.

SSCB döneminden bile daha ağır şartlarla, Ermenistan üzerinde tam hakimiyet kuran Rusya'nın, Ermenistan'ı bir vekil güç olarak kullanarak , Azerbaycan ile çok yakın ilişkisi bulunan, Suriye ve Libya 'da düşük yoğunluklu çatışma yaşadığı Türkiye'nin dikkatini bölgeye yoğunlaştırmasını hedeflemek her zaman ihtimal dahilinde tutulmalıdır.

Ermenistan üzerinde etkili olan diğer bir aktör Fransa'dır. Son zamanlarda Doğu Akdeniz, Suriye, Libya, Afrika, PKK terör örgütüne sağlanan destek dahil birçok konuda karşı karşıya geldiğimiz, özellikle Libya'da Türkiye'nin destek verdiği Ulusal Mutabakat Güçleri karşısında desteklediği Hafter'in yenilgiye uğraması ile ne yapacağını şaşırılmış durumda olan Farnsa, Libya'da işbirliği yaptığı Rusya ile mutabakat sağlayarak Türkiye'nin dikkatini kaydırmasını sağlamayı hedeflemiş olabilir.

ABD'yi unutmamak gerekir. ABD'nin önceliği, bu bölgede Rusya ve Fransa ile aynı istikamette olmakla birlikte önceliğinin Çin olduğu değerlendirilmektedir. Kafkasya üzerinden geçerek Avrupa'ya giden ve ilk seferinden bu yana 100'ün üzerinde sefer gerçekleştiren hızlı yük trenlerinden oluşan orta kuşak, Çin'in "Tek Yol Tek Kuşak Projesi" nin önemi ayaklarından birini oluşturmaktadır. Bu kuşağı, Azerbaycan-Ermenistan çatışması ile kaos ortamına sürüklemek

ve bu suretle giderek hız ve ağırlık kazanmakta olan bu ayağı etkisizleştirmenin, ABD'nin Çin'e karşı yürüttüğü politika ile uyumlu olacağı dikkate alınmalıdır.

İran bölgesel bir güç olarak Türkiye'nin karşısında olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Ermeni yetkililer, İran'ı dışarıya açılan kapıları olarak görmektedirler. İran-Ermenistan ilişkilerini stratejik ittifaka götüren faktörler içerisinde Güney Azerbaycan ve Dağlık Karabağ sorununun ayrı bir yeri vardır. Dağlık Karabağ sorununun devam etmesi İran'ın çıkarları çerçevesindedir. İran'ın çıkarlarına uygun olarak Azerbaycan topraklarını işgal altında tutan Ermenistan, İran'ın kuzeyini Azerbaycan'ın etkisinden koruyan bir etkidir. Dünyanın en önemli stratejistlerinden Zbigniew Brzezinski'nin belirttiği şekli ile , “eğer Azerbaycan istikrarlı bir siyasal ve ekonomik gelişmede başarılı olursa İranlı Azeriler, daha fazla büyük bir Azerbaycan düşüncesine bağlanacaklardır”.

Aynı durum Ermenistan içinde geçerli olmaktadır. Yoksulluk ve işsizlikle uğraşan ve tamamen dış yardımlarla ayakta durmaya çalışan Ermenistan, Azerbaycan'ın hızlı gelişmesi ve kalkınması nedeniyle her alanda büyük zorluklarla karşılaşacağını bilmektedir. Ve hatta Dağlık Karabağ'ın alacağı bir karar ile Azerbaycan'a bağlanması korkulu rüyası olmaya devam etmektedir.

Dolayısı ile Ermenistan-Azerbaycan çatışmasının çözümüne giden yolun Güney Azerbaycan'dan başlayacağı değerlendirilmektedir. Doğal olarak bu düşüncenin önüne geçmek isteyen İran, Ermenistan ile ilişkilerini artırmakta ve Azerbaycan'ın zayıf kalmasını kendi açısından yaşam kaynağı olarak değerlendirmektedir.

Saldırının olduğu bölgenin Dağlık Karabağ bölgesinden uzak olması, bu saldırının Azerbaycan'ı ve dolayısı ile Türkiye'yi sıcak çatışmaya dahil etmek üzere kurgulanmış olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bu suretle Türkiye'nin güç bölünmesine giderek, Suriye ve Libya'da elde ettiği üstünlüğü kaybetmesi için uygun bir zemin hazırlanması hedeflenmiş olabilir. Sorulacak soru tektir. “Ermenistan saldırısı kimin işine yarayacaktır?” sorusunun cevabı sorumluları ve amaçlarını ortaya koymaktadır.

Bu saldırının, Birleşmiş Milletler anlaşmasının 51 nci maddesi kapsamında, Azerbaycan'a meşru müdafaa hakkı tanıyacağı bilinmesine rağmen gerçekleştirilmesinin başka bir amacı olamayacağı öngörülmektedir. Bu bölgede Kura nehri üzerinde kurulu olan Azerbaycan'a ait Mingeçevir Barajı nedeniyle iki ülke arasında sınır aşan sularının kullanımı ve kirletilmesi konusunda anlaşmazlık bulunmakla birlikte bu zaman diliminde bu anlaşmazlığı gündeme getirerek saldırı da bulunmak son derece anlamsız görülmektedir. Ayrıca, Ermenistan'ın içinde bulunduğu son derece kötü ekonomik süreç bu tür bir çatışmayı sürdürebilecek boyutta değildir(Halkın %30'u yoksulluk sınırında, işsizlik % 18 civarında, asgari ücret 115 dolar). Aynı şekilde Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin ulaştığı teknolojik seviye karşısında eski SSCB silahları ile donatılmış Ermenistan'ın başarı sağlaması mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, farklı bölgelerde saldırılar gerçekleştirilerek Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin Dağlık Karabağ'dan bu bölgeler güç kaydırmasını da amaçlamış olabilirler.

Bu saldırı ile Ermenistan'ın 2015 yılında değiştirdiği savunma doktrinin de yer verdiği “önleyici caydırıcılık” stratejinin hayat geçirildiğini söyleyebilmek için Ermenistan'ın ekonomik ve askeri gücünün durumuna ve yapısına, ayrıca bu stratejiyi gerçekleştirme kapasite bakmak yeterli

olabilecektir. Rusya'nın desteği olmaksızın bu stratejiyi gerçekleştirmesi mümkün görülmemektedir. Sık sık "Yeni Topraklar İçin Yeni Savaşlar Hazırlık " söyleminde bulunan Ermenistan yöneticileri Rusya'nın sesi olarak varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

Günümüzde normal şartlarda kapatılması gereken, birçok kazaya neden olan Ermenistan ile sınırımıza çok yakın (16 km) Metzamer adlı nükleer santralin işletmesini 2003 yılından beri bir Rus şirketi sürdürmektedir. İşletilmesi için gereken yakıtın Rusya'dan geldiği bu santral Ermenistan'ın enerji ihtiyacının %40'nı karşılamaktadır. Rusya'dan gelen yakıt borçlarının ödenememesi nedeniyle yönetimi el değiştiren ve 650 kişiden oluşan bir Rus şirketinin yönetiminde olan santral, Rus hegemonyasının Ermenistan'daki örneklerinden sadece birini oluşturmaktadır.

Ermenistan'ın gittikçe artan ekonomik sıkıntılarından kurtulmak için Azerbaycan ile anlaşmaya varmak zorunda olduğu düşünülmektedir. Ancak, öncelikle Ermenistan kendisini tamamen Rusya'dan kurtarmak zorunda olduğu değerlendirilmektedir. Ermenistan'ın Rusya'ya ekonomik açıdan gittikçe artan bağımlılığı Moskova'nın, Erivan'ın diğer devletlerle ilişkilerindeki gelişim temposunu istediği şekilde yönlendirmesine olanak sağlamaktadır. Diğer taraftan, Ermenistan'a ekonomik olarak nefes aldırان yegane devletin İran olduğu bir gerçektir. Fakat bölgede gittikçe büyük bir güç kazanan, uranyumun zenginleştirilmesi yönünde araştırmalarını daha da yoğunlaştıran, Orta Doğu'da ortaya çıkan sorunlarda adından söz ettiren ve küresel güçlere meydan okuyan İran'ın ABD'nin saldırısına uğraması veya yaptırımlarla nefes alamaz hale gelmesi halinde Ermenistan ekonomisinin daha büyük zorluklarla karşılaşacağını bilmelidir.

Son tahlilde, Azerbaycan-Ermenistan çatışmasının çözüm yolunun özellikle Rusya ve İran'ın bölgesel güç konumlarının zayıflamasına bağlı olduğu dikkate alınarak planlamalar yapılmalı ve bunun için uygun ortam kollanmalıdır.

Kaynakça:

Şihaliyev,E.(2013). Ermenistan-Azerbaycan Çatışmasının Yakın Geleceği: Barış mı? Savaş mı? Yoksa Ateşkes mi?,Ermeni Araştırmaları,Sayı:45

Tüysüzoğlu, G . (2017). Rusya Dış Politikası'nın Etkin Silahı: Donmuş Çatışma Bölgeleri . Güvenlik Stratejileri Dergisi , 13 (26) , 185-219 . DOI: 10.17752/guvenlikstrjtj.356957

BARBARA CARTLAND'A DAİR İZLENİMLER

—Edebiyat Sosyolojisi—

Doç. Dr. Sinan Çaya, İSÜ-FEF

Britanyalı kadın romancı *Barbara Cartland*, modern zamanların gelmiş geçmiş en üretken (*velûdî / prolific*) yazarlardan biri olarak tanınır. Mayıs 2000 tarihinde 99^{uncu} yaşında uykusunda vefat eden bu edebiyat kraliçesi, sağlığında yedi yüz kadar eseriyle onlarca dilde yüzbinler mertebesinde okuyucuya ulaşmıştır.

Buna rağmen kendisinin münhasıran bir pembe diziler yazarı addedilmesi ve hele erkek okurlar dünyasında azımsanıp dışlanması, kalıp yargı (sterotip) & peşin hükümlerin (önyargı) (*) kafalarda ne denli baskın olabileceğinin hazin bir göstergesidir.

Başta Tarih, Nice Bilgi Demetleri!

Cartland siyâsî ve sosyal tarih başta olmak üzere birçok konuda derin genel malûmat sahibi olup, bütün bu bildiklerini de eserlerinde bolca kıymetlendirmiş bir yazardır. O, çoğu zaman, romantik bir aşk meşk *kapak öyküsü* (*cover story*) altında okuyucuyu bir yandan da eğitip duran bir gizil öğretmendir âdetâ. Kendi toplumuna dair birçok satır arası bilgiler (*hidden transcripts*) onun eserlerinden süzülerek okuyucunun belleğine kaydolur.

Bu bağlamda o, bir anlamda geç Osmanlı döneminde *Ahmed Midhat Efendi*'nin yaptığını yapmıştır denebilir. *Ahmed Midhat* da tıpkı *Barbara Cartland* misâli, okurunu çok şeyden haberdar kılan, hele gazetede ki tefrika romanlarında onları sezdirmeksizin

*) Kalıp yargılarda bir konuda belli bir inanışın, çok basite indirgenmiş bir biçimde egemen olması ve aksini ispatlayan gerçek kanıtlara karşı da dirençli olunması söz konusudur (Mitchell 1979: 220). Peşin hükümde, henüz yeterli kanıt ve deneyim yok iken edinilmiş ve genelde duygusal tabiatlı bir tavırlar manzumesinden bahsedilebilir (Fairchild 1961: 229).

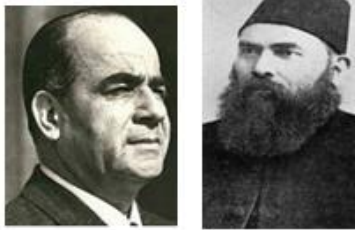
Almanca'yı geliştirme derdine düştüğüm zamanlardı. Bir sahhaf dükkânında *Cartland*'ın bu dile çevrilmiş kitaplarına seri hâlde rast gelmiştim. Bu incecik romanlar lisanıma bir ivme verirken yazarı tanımama da vesile oldular. Askerlikte bizi teftişe gelen bir generalin —hanımı edebiyat öğretmeniymiş— genel kurula hitaben konuşmasında bu yazara değinmiş olduğu tam o esnâda aklıma gelip, kitapları satın alma kararına ekstra bir güdüleyici tesir yapmıştır. s.ç.

sürekli ansiklopedik bilgilerle donatan, son derece eğitici bir yazar idi. *Tanzimat* sonrası dönemin okurunu aydınlatma işlevini romancılığı üstünden yaptığı kadar, doğrudan gazete ve mecmualardaki köşe yazılarıyla da gerçekleştirirdi. Kıssadan hisse çıkartarak ibret vermek özelliği keskin idi.

Dilinin ve tarzının sâdeliği onun didaktik boyutunu bilemekteydi. Dönemin toplumsal sorunlarına dikkat çekmekten geri durmazdı. Bazen satırlar arasında erkek ve kadın okuruna “Ey kârî!” veya “Ey kârîe!” hitaplarıyla doğrudan seslenmekten hoşlanırdı. Kendisine, topluma sunduğu bu öğretmenlik hizmetinden ötürü eleştirmenlerce “*hâce-i evvel*” (*) unvanı yakıştırılmıştır. {Ondan etkilenen *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (1864-1944), bu bayrağı cumhuriyet döneminde daha da ileriye (**) taşıyacaktır}.

Nurettin Şâzi Köseihal’in (1964-1966: 7) belirttiği gibi “edebiyatın öğelerinden biri de bilgidir. Her edebiyat yazısı bize az çok bir şeyler öğretebilir”. Kimi

* Kolejde *Edebiyat* hocamız *Behçet Kemâl Çağlar*, bu önemli yazar için bir derste “hırpanî, kaba saba görünümlü adam” ibâresini kullanmıştır ki, böyle bir niteleme, bendenizin körpe beynine menfî tesir

eylemiştir! Yıllar ardından şimdiki zihnî birikimim ile, merhum *Çağlar’ın*, sırf *Sultan II. Abdülhamid’in* himmetini gördü diye *Ahmed Midhat’ı* sevimsiz bulduğunu değerlendirmekteyim. *Ahmed Midhad Efendi* ilk çıkışını Jön Türkler arasından yaptığı halde, sonradan giderek muhalif tavrını yumuşatmış; nihayet padişaha iyice yakınlaşmıştır. s.ç.

** Gürpınar’ın *Süt Kardeşler* adlı eseri bir *Kemâl Sunal* filmi kılığında milyonlara mâl’olmuştur!

edebiyatçada bu bilgi verme boyutunun çok sivrildiği ve dikkati çektiği görülür. *Cartland* bunlardan bir tanesidir.

Edebiyat yapıtlarının konularıyla topyekûn toplumlar ya da zümreler arasında derin ilişkiler bulunabilir. Bu konulardan bazıları bir toplumun tarihinin belirli bir çağında bir kısım halkına veya bir sınıfına; bazıları da bütün halkına ilişkin olabilir (Kösemihal (1964-1966: 27).

Cartland'da Asâlet Kavramı

Öncelikle bir *Türk* okuru *Cartland*'ın kitaplarından *İngiliz* toplumunu ve sosyal normlarını tanıyabilir. Meselâ *İngiltere*'de halkın bugün bile soylulara karşı sergilediği (üstelik içten / içselleştirilmiş) saygıyı görebilir. Bu bağlamda *İngiliz* toplumunun, bütün teknolojik ilerlemelerle beraber, geleneksel değerlere ne denli bağlı olduğuna ve tarihle ne denli iç içe yaşadığına tanık olup, ibret alabilir.

İngiliz toplumu, soyluluk kavramını günümüzde dahi benimsiyor olmasıyla çok ilginç bir toplumdur.

Soyluluk diğer Avrupa ülkelerinde bu derece bir yayılma ve yapışma gücü ortaya koyamamıştır. *Çarlık Rusyası*'nda, palazlanan burjuva, malî gücüyle aristokrasinin hatırı sayılır bir rakibi olmuştur. *Anton Chekhov*'un "*Vişne Bahçesi*" adlı oyununda gösterdiği gibi, hele borca batan soyluların mülklerini ucuza kapatan yeni burjuva sınıfı, önlenemez bir yükselişe geçmiştir [*Henry's Crime* (2010) adlı konusu günümüzde geçen soygun filmi, ilgili bankaya bitişik tiyatrodaki bu piyesin oynanması vesilesiyle seyirciyi, *Çarlık Rusyası*'nın bu önemli yazarı ve 1904'de yazdığı eseri ile hemhâl eder].

Leopar adlı tarihsel romanında anlattığı gibi, *İtalyan kontları* ise çok daha önceden görgüsüz yeni zengin tâcirlerin oyuncağı olmuşlardır bile...

Kendisi de bir soylu olan —*Prences Diana*'nın üvey büyükannesidir— *Barbara Cartland*, evvelemirde soyluluğu yüceltir: Soyluluğu reddetmek ya da aşağılamak gibi radikal tutumlar içine hiç girmez. Aslında onun toplumunda soyluluğun, gerçekten bir etik / ahlâk sistemi aşılama ve destekleme işlevi gördüğü de bir gerçektir. Bir *leydi* ya da bir *centilmen*, asil bir davranışı halktan bir insanda dahi gördüğü anda ve yerde tanır,

takdir eder. Bunu yapmak, teslim etmek durumundadır çünkü. Kendisinden beklenen önemli toplumsal rollerden birisi budur.

Şeref (*honor*), çok önemli bir manevî kıymet anlamında ele alınır. Bu kavram, birey için bir özdenetim işlevi görerek giderek bütün toplumun davranışlarını yönlendirir. (*Adasal*'ın (*)değindiği gibi) *İngiliz*'in en azından kendi vatanı içinde (yani onun için “*my home*” ortamında) bu kavramın geçerli olduğunu teslim edebiliriz tabii ki... (*İngiliz*'in bir devlet gücü sıfatıyla dışarıya, hele tarihte *Osmanlı*'ya yaptıkları ayrı bir konudur).

Toplumsal Yaralara Parmak Basış

Buna rağmen *Cartland*'ın eserlerinde ferdî düzlemde her asilin davranışını da illâ asilâne olarak resmetme ısrarı yoktur. O; kumarbaz, alkolik, zayıf karakterli lordlardan de dem vurur. Seçkin kulûplerde kimi soyluların rezil görüntülerine, garson kızlara karşı pervâsızca ve cinsel tâciz maksadıyla yaklaşımlarına da kalemini oynatır!

Bir romanında yazar, gariban taşra genç kızlarını gemilerle kaçırıp *Kuzey Afrika* (Mağrip) memleketlerine {ve arada *İstanbul* (“*Dersaadet*” demek daha yerinde olur) dahil} ve *Yakın Doğu*'ya *cariye* / *odalık* olarak satan bir korsan şebekeden satır aralarında tâlî çizgilerle bahseder (**).

* Türkiye’de psikiyatrinin babalarından (Tabip Yarbay kökenli) *Rasim Adasal* bir yazısında (1980: 371) şöyle der: “*Bizim gençliğimizde İngiliz terbiyesine hayran olan çok düşünürlerimiz vardı. Okullarımız için bunu tavsiye ederlerdi. Fakat bir asırdan beri en hileli ve daima iki yüzlü sömürgecilik ve güç gösterisiyle dünyayı karıştırmış olan İngiliz’in kendi evinde bir morali vardır amma insanlık için zararlı bir politik ahlâkı ise örnek olamaz. Diğer büyük devletlerin de buna benzer taktiklerinde gerçek insancıl moral düzen yoktur*”.

** Savaş gücü giderek erimiş, duraklamış ve nihayet gerilemeye yüz tutmuş *Osmanlı*'da, esirlerin, eski ganimetler yerine giderek bu gibi yollarla temini meselesi, muhtemelen doğruluk payı taşıyan bir ikincil bilgidir. Burada serin kanlı ve nesnel bir değerlendirme lâzım gelir. O dönemin geçerli şartlarını hesaba katmak gerekir. Avrupa gemilerinde kürek çeken forsalar çoğunlukla *Müslüman* savaş esirleriydiler. Yolcular bu forsaların yanına yaklaşılar idrar, dışkı ve ter kokusundan burunlarını mendille kapatırlardı. Hele Orta çağa kadar geri gidecek olursak görürüz ki; doğuda muazzam bir uygarlığa karşılık; Avrupa’da serflerin tamamı senyörlerin yarı kölesi hükmündeydiler.

Bir eserinde *Lonrda*'nın fakir mahallelerindeki hijyen yoksunluğuna, sağlıksız yapılaşmaya, elverişsiz yaşam koşullarına parmağını basar. Bu romanın kahramanı genç kız, o yoksul kesimlerde mülkleri olan irad sahibi sevgilisini, oralarda mimarî atılımlar ve sanitasyon çalışmalarına iknâ eder...

Barbara Cartland gençlik yıllarında (Yaygınağ)

Evlenen bir serf genç kızın “ilk gece hakkı”nın lordun olması gibi uygulamalar dahi vardı ki bu tema, olaylar kurgusunun İskoçya’da geçtiği ve Charlton Heston’un başrolü oynadığı *The War Lord* isimli şövalyelik

filminde işlenmiştir.

Cartland'ın eserlerinin bütünlüğünde özel bir *Türk*, *Müslüman* ya da *doğulu* düşmanlığı yoktur. Zaten kendisi 1988 yılında tatilini *İstanbul*'da geçirmiştir. Tıpkı bir diğer İngiliz kadın yazar olan —onun *spesiyalitesi*

polisiye olaylar— *Agatha Christie* gibi, *Cartland* da *Pera Palas*'ı şerefliendiren meşhurlardan biridir.

Britanya Tahtına Sıra-Dışı Bakışlar

Bir tarihî romanında yazar; eski hovarda kraliçelerden birinin, beğendiği eli yüzü düzgün *lordlarla* aşna fişnesinden dem vurur. Sâdik nedîmeler, mühürlü parşömen rulolara yazılı mesajları ve ilgili cevapları “göze kestirilmiş” bir lorda, kraliçe adına taşırlar dururlar. Mesajların çoğu bir atlı gezinti ya da bir yemek dâveti (yani buyruğu) suretinde bildirilir.

Nedîmelerin her biriye taşranın soylu aileleri arasından seçilip saraya celbedilmiş nadîde kızlardır; amma (“el elden üstün olduğuna” göre) kraliçeye nispetle onlar, taşrada sıradan halkın kendi ailelerine göre bulunduğu konum ne ise saraya nispetle işte tam da o mesabede yer alırlar. (Burada şövalyeliğin temel felsefesi gözüktür: Köylüler karşısında bir efendi, bir senyör; lâkin krala / kraliçeye karşı sadece *sâdik bir hizmetkâr*).

Diğer Sosyal Bilim “Çeşnileri”

Bir tarihî romanında, *İngiltere’de* görülen gezici *Roman* camialarının (*the Gypsies*) kendi aralarında kullandıkları özel lisanlarına ve bazı törelerine dokunur. Dost olduğu insandan bahşiş kabûlünü ayıp saymaları, *anaerkil* liderlik anlayışları (karavanın

başında yaşlı bir kadın çeribaşı bulunur), açık havada can vermenin bu hürriyetperver kavim için bir erdem olduğu gibi *antropolojik* bilgiler, romanın arka planında da geçse, meraklısı için belirgin bilgi örüntüleridir.

Çoğu romanında kötü kalpli, fakat güzel ve şûh bir sosyete kadını tiplemesi de vardır; hattâ bu varlık sözde-evli olabilir. Onlara kimse “aşüfte” deyip geçmez, diyemez. Aksine, nûfuz sahibi kimi adamlar onlara büyük kıymet atfederler. Yazar, onları tam bir karikatür misâli aşırı kötüleyen çizgilerle de resm’etmez; hattâ bâzen kendi muhayyilesinden kurguladığı bu tiplemelere eşduyum (empati / *Einfühlung*) (*) dolu bir gözle bakar! Onların mutlak yalnızlığına, gerçek ruhsal sevgilerden mahrum bulunuşlarına acıma hisleriyle yaklaşır!

Tipik Bir Akıcı Romanı

Bir romanında *Cartland*, derin tarih bilgisini ortaya koyarak bir *Napolyon* portresi çizer: Sabırsız, sonsuz hırslı, konuşurken çabuk çabuk cümleler kuran bir adam. Şan şeref düşkünü ve maceraperest. Askerî erdemleri düşmanında bile görse beğenen; bir yandan da hurafelere inanan ve bir muharebeye tutuşmak için uygun zamanı, danışman astrologların (müneccimler) önerisiyle ayarlayan bir mareşal. Yazar bu vesileyle bazı büyü *ritüellerini* / âyinlerini tasvir edip “*occult sciences*” (gizli / *karanlık ilimler*) gibi konulardan habersiz olmadığını da ortaya koymuş olur.

Anılan romanda İngiltere başbakanı; *bohem* / hovarda oğlunu, ceza olarak o sırada *Napolyon*’un önderliği altında ve saldırgan tutumlar içinde bulunan *Fransa*’ya, casusluk yapması için yollar. {Tıpkı Türk halkının “*Bahçelerde domata / Ondan olur salata/ Bırak gitsin askere/ Akıllansın kerata!*” diyen mânisinde (dörtlüğünde) serdedilen anlayış mukabili, oğlunu eliyle askerî, istihbarî bir vazifeye öngörür}.

“Esas oğlan” (kendisi daha çocukken ölmüş bulunan) *Fransız* asıllı annesinden dolayı iyi *Fransızca* bilmektedir. Tebdil-kılık *Fransa*’ya geçer geçmez, bir duvar yıkıntısı ardından o sırada bir gölde yüzmekte olan soylu Fransız genç kızı görür. Onunla diyalog

* *Empati, kişinin kendisini bir başkasının yerine koyup, onunla özdeşleşip, onun ruh hâlini anlamasıdır; yani başkasıyla duygusal yakınlık bağı kurabilme kabiliyetidir* (Sillamy 1967: 109).

kurar. Birbirlerine vurulurlar! Ancak oğlan bir düelloda (*) yaralanıp hâfızasını kaybeder. Yeni aşkını da böylelikle unuttur. Kız, oğlanı yitirmekten korkar. Çevreye karşı onun varlığını izah edebilmek için, onun, *Lehistan*'dan geri dönmüş üvey kardeşi olduğu haberini ortalığa yayar (çünkü bu arada gerçek üvey kardeşin kısa bir süre önce öldüğü lâfı geçmiştir).

Esas oğlan kısa zamanda *Napolyon*'un yâverliğine (*adjutant*) kadar yürür gider. Kızın babası (sırf soylu bir adam olduğu için) ihtilâlde giyotine yollanmış, şatosu yağma edilmiştir.

(İşte *Cartland*'ın kaleminden, kimilerince o çok yüceltilen Fransız İhtilâlinin (*) bazı kirli çamaşırları).

¶ *Düello* müessesesi *Cartland* romanlarında sıkça bahsi geçen bir konudur. Bu kavram bütün *Avrupa* sosyal tarihinde soylulukla iç içe geçmiştir. *Çarlık Rusyası*'nın büyük şair ve yazarı *A.S.Puschkin*'in (1799-1837) de otuz sekiz yaşında iken *Petersburg*'da bir baloda bir subayla giriştiği düolla sonucu öldüğünü biliyoruz.

Puschkin'in “*elbiseni yeniye, şerefini gençken koruyacaksın*” sözü ünlüdür.

Düello, modern zamanlarla elbette bağdaşmaz. Yasa dışı kabul edilir. Ancak zamanında hiç sorgulanmadan benimserniyordu. Kolejin Hazırlık sınıfında anılan Rus yazarın (*Puschkin*) bir öyküsünü İngilizce'den (*The Shot*) okuyorken New Yorklu bayan öğretmenimiz gülerek, sırf erkek öğrencilerden müteşekkil sınıfa nispet verircesine “*those were the times when men were really men*” diye bir yorum getirmişti ki buna karşı tek birimiz gık diyememiştik! s.ç.

¶ Bu vesileyle Fransız Devrimi'nin, *Modern Kimya* biliminin kurucusu *Antoine Lavoisier*'ye yaptığını da ister

istemez hatırlıyor insan. O da nice mâsumlar gibi giyotine kurban edilmişti. İleri gelen soylulardan biri olması, idam cezasına çarptırılması için ziyadesiyle yeterliydi! Onun bilim adamlığını vurgulayıp affını talep eden bir *müdafîine*, yargıçlardan birisi şu talihsiz cevabı verecekti: —“*Devrimin bilim adamına ihtiyacı yoktur*”. Bir matematikçi ise şu yorumu getirecekti:

İmparatorluk dönemine gelindiğinde diğer bazı mağdur edilmiş soylular gibi bu genç kız da şatosunu yeniden elde eder. Kargaşa yıllarına rastlayan çocukluk dönemini, kendisine sahip çıkan mürebbiyesiyle birlikte, orada burada kaçak köçek şartlarda geçirmiştir. Bu arada bir seyisten *İngilizce* de öğrenmiştir; amma “alt sınıfların” *Cockney* ağzıyla! (**)

Sonradan sürgünden dönecek olan büyük teyzesi (kızın hayatta kalmış tek kan hısmı) ölmeden önce yeğeninin *İngilizcesini* düzeltir. Bir dizi serüvenden sonra oğlan aynı göl kıyısına geldikleri bir anda birden belleğini geri kazanır.

[Bu noktada, çok yoğun bir duygulanımsal olayın neden olduğu çağrışımla (*association*) kayıp hâfızanın geri gelebileceği gibi bir psikoloji bilgisinin romana “yamandığını” görürüz ki, romantik bir arka fonda yazarın, olayların akışına hep mantığa uygun böyle gerekçeler yakıştırması; aslında bir anlamda gerçekçilikten de nasibini aldığını doğrular].

Sonunda eşler birlikte *İngiltere*’ye kaçarlar. Genç kız artık aşkı uğruna casusluğa da suç ortağı olmuştur ve ülkesi Fransa’da zaten kalamayacaktır. Sâdık mürebbiyeyi de yanlarında götürürler...

—“Bu değerli başı kesmeye bir saniye yetti ama bir benzerinin gelmesi için asırlar lâzım!”.

Avrupa’da bilim, elbette kraliyet bilim akademilerinde ve hususiyetle soyluların ellerinde gelişmiştir.

Cihat Özönder hocamın bir sohbetinde değindiği gibi; *Osmanlı*’da bilimin pek atak yapamayışının bir önemli sebebi de, gerçek bir aristokrasinin yokluğudur. Devşirme sistemi buna müsaade etmiyordu zira s.ç.

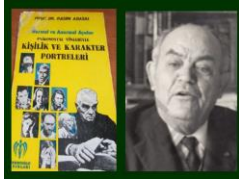
** Bu noktada dillerin sosyal sınıflarla ilgisi doğrultusunda gerçekçi bir saptama buluruz. Bu durum, sınıf bilincinin derinden derine etkilediği *İngiliz* toplumunda daha bir belirgindir. *George Bernard Shaw* da “*Pygmalion*” adlı tiyatro yapıtında bu izleği işler. Çiçekçi kız *Elisa*’nın, dil profesörü *Higgins*’den aldığı eğitim ile güzelliğini birleştirerek yüksek sosyete içinde inanılmaz yükselişini anlatır. Konu *My Fair Lady* adlı filme de taşınmıştır.

Sonuç

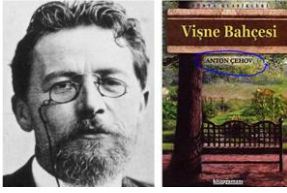
Barbara Cartland, sırf aşk meşk konularının duayenlerinden biri diye geçirilecek bir figür olmanın çok fevkinde bir kıymettir. Akıcı üslûbuyla o, görüp de almak isteyen okuyucusuna büyük bir çeşit zenginliği sergiler; çok geniş bir bilgiler tayfı sunar. Erkek okurların da *Cartland* okuması, kadın mantalitesini ve ruhunu iyi anlamalarına yaramaktan başka, bütün o bilgilere vâkıf olmalarına da kapı açar.

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

1) ADASAL, Rasim (1980). *Kişilik ve Karakter Portreleri*, ikinci baskı, Minnetoğlu Yayınları, Cağaloğlu, İstanbul.

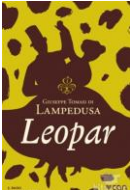

2) CHEKHOV, Anton (1904, 1969). *The Cherry Orchard*, (trans. by Constance Garnett), Heron Books, London.

3) FAIRCHILD, Henry Pratt (1961). *Dictionary of Sociology*, Littlefield, Adams & Co.; Peterson, New Jersey.

4) LAMPEDUSA, Giuseppe Tomasi Di (2015). *Leopar* (Çev. Semin Sayıt), Can Yayınları, İstanbul.

5) MITCHELL, G. Duncan (1971). *A New Dictionary of Sociology*, Routledge & Kegan Paul, London.

6) KÖSEMİHAL, Nurettin Şâzi (1964-1966). "Edebiyat Sosyolojisine Giriş" (*Sosyoloji Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayını, Fakülteler Matbaası, İstanbul).

7) SILLAMY, Norbert (1967). *Dictionnaire de la psychologie*,

Afrika'nın Bölünmesi Nedeniyle Yeni Bir Okyanus Oluşuyor.

<https://tr.sputniknews.com/cevre/202007191042483760-afrikanin-bolunmesi-nedeniyle-yeni-bir-okyanus-olusuyor/>

Bilim insanları, Afrika'nın ikiye bölünmesi sonucu yeni bir okyanusun ortaya çıkabileceği konusunda uyardı.NBC News'te yer alan haberde, bilim insanlarının hesaplamalarına göre, yaklaşık beş-on milyon yıl sonra Afrika'nın doğu kısmında tektonik bir bölünme olacağı ve bunun sonucunda kıtanın iki parçaya ayrılacağı belirtildi.

Etiyopya'nın Afar bölgesinde yer alan bu kısım, birbirinden yavaşça ayrılan üç tektonik plakanın birleştiği yerde bulunuyor. Bilim insanları, bölgede 2005 yılındaki volkanik hareketler sonucu oluşan yarığın uzunluğunun 56 kilometreye ulaştığını hatırlattı.

İngiltere'deki Leeds Üniversitesi'nden Profesör Christopher Moore, "Burası dünyada kıtasal çatlağın nasıl okyanus haline geldiğinin incelenebileceği tek yer" dedi.Plakaların hareketini GPS yoluyla izleyen bilim insanları, yarığın yükselen magmanın artan basıncından kaynaklandığını düşünüyor.

Türkiye'den yurt dışına 2019'da en çok 25-29 yaş arası göç etti

<https://tr.euronews.com/2020/07/18/turkiye-den-yurt-d-s-na-2019-da-en-cok-25-29-yas-aras-goc-etti>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2019 yılında 330 bin 289 kişi Türkiye'den yurt dışına göç etti, yurt dışından Türkiye'ye gelenlerin sayısıysa 677 bin 42 oldu. Türkiye'nin en çok göç verdiği yaş grubu 25-29 yaş arası olarak kayıtlara geçti.

TÜİK, cuma günü İnternet sitesinde Uluslararası Göç İstastikleri'ni yayımladı. Buna göre, 2019'da Türkiye'den yurt dışına göç eden 330 bin 289 kişinin 84 bin 863'ü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıydı.

TÜİK verilerine göre, Türkiye'den göç eden Türk vatandaşlarının sayısı 2019'da bir önceki yıla kıyasla azaldı. 2018'de yurt dışına göç eden Türk vatandaşlarının sayısı 136 bin 740 olarak kaydedilmişti.

Türk romanının
'zaman ustası'

Adalete Ağaoğlu

Çağdaş Türk romanında bir "zaman ustası" olarak değerlendirilen, ardında "Ölmeye Yatmak", "Bir Düşün Gecesi" ve "Fikrimin İnce Gülü"nün de bulunduğu çok sayıda unutulmaz eseri miras bırakan usta yazar, 91 yaşında vefat etti

ESERLERİ

Oyun:

Bir Piyes Yazalım (S. Uzgören ile, 1953), Evcilik Oyunu (1964), Tombala (Türk Dili dergisi, 1967), Çatıdaki Çatlak (1969), Üç Oyun (1973), Kendini Yazan Şarkı (1977), Oyunlar (sekiz oyun, 1982), Çok Uzak Fazla Yakın (1991), Duvar Öyküsü (1992), Şiir ve Sinek (1992), Oyunlar I-II (1993), Toplu Oyunlar (1996)

Roman:

Ölmeye Yatmak (1973), Fikrimin İnce Gülü (1976), Bir Düşün Gecesi (1979), Yaz Sonu (1980), Üç Beş Kişi (1984), Göç Temizliği (anı-roman, 1985), Hayır... (1987), Ruh Üşümesi (1991), Romantik Bir Viyana Yazı (1993)

Anı ve hikayeler

Damla Damla Günler (2004), Yüksek Gerilim (1974), Sessizliğin İlk Sesi (1978), Hadi Gidelim (1982), Hayatı Savunma Biçimleri (1997), Toplu Öyküler I (2001), Toplu Öyküler II (2001)

Deneme, eleştiri ve söyleşileri

Geçerken (1986), Gece Hayatım (anlatı, 1992), Karşılaşmalar (1993), Başka Karşılaşmalar (1996), Öyle Kargaşada Böyle Karşılaşmalar (2002)

Derlemeleri

Güner Sümer / Toplu Eserleri I-II (1983), Seçmeler (1993)

Çevirileri

Mezarsız Ölüler (J. P. Sartre 1962), Kafkas Tebesir Dairesi (B. Brecht, 1963), Durand Bulvarı (Armand Salcrou, 1967), Amerikano Manyaklar (Razvani, 1973)

Oyunları

Sınırlarda (1966), Bir Kahramanın Ölümü (1968), Çıkış (1970), Kozalar (1971)

1929

23 Ekim'de Ankara'nın Nallıhan ilçesinde dünyaya geldi

Oyuncu ve oyun yazarı Güner Sümer'in de ablası olan Ağaoğlu, ilkokulu Nallıhan'da okudu

1938

Nallıhan'da ortaokul olmadığından ailesiyle Ankara'ya taşındı

1946-1947

Henüz lise yıllarında ilk şiirlerini yazmaya başlayan Ağaoğlu, Ulus gazetesinde tiyatro eleştirileri kaleme aldı

1948-1950

İlk şiiri "Gölgeler" Kaynak dergisinde yayımlandı. 1950'ye kadar şiirlerini Kaynak dergisinde okuyucuyla buluşturdu

1950

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi

1951

Ankara Radyosu'nda göreve başladı. İlk radyo oyunu "Aşk Şarkısı" eserini yazdı

1961

Kartal Tibet, Üner İlsever, Cetin Köroğlu ve Nur Sabuncu ile Ankara'nın ilk özel tiyatrosu "Meydan Sahnesi"ni kurdu, ayrıca Meydan Sahne Dergisi'ni çıkardı

1964-1971

TRT'nin kurulmasının ardından program uzmanı ve daire başkanlığı görevlerinde bulundu

1973

"Ölmeye Yatmak" adlı ilk romanını okuyucunun beğenisine sundu

1991

"Çok Uzak Fazla Yakın" adlı eseriyle oyun yazarlığına dönüş yaptı

1993

"Fikrimin İnce Gülü" romanı, "Sarı Mercedes" adıyla Tunç Okan tarafından filme uyarlandı

2020

14 Temmuz'da 91 yaşında hayatını kaybetti

BAZI ÖDÜLLERİ

"Üç Oyun" / 1974
TDK Tiyatro Ödülü

"Bir Düşün Gecesi" / 1979
Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü

"Çok Uzak Fazla Yakın" / 1992
Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü

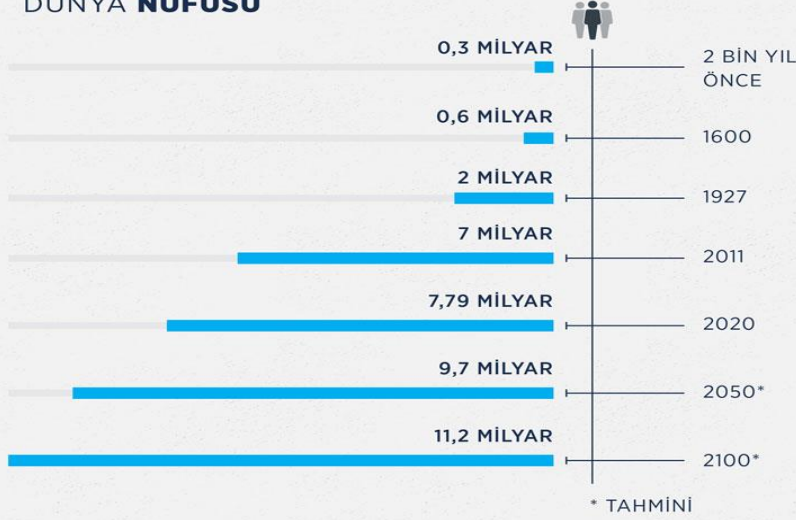
1995
Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü

1997
NTV Yılın Yazarı Ödülü

New York'ta 1969'da yayımlanan The Reader's Encyclopedia of World Drama adlı tiyatro ansiklopedisinde dünya tiyatro yazarları arasında anıldı

Dünya nüfusu yüzyılın sonunda 11 milyarı geçebilir

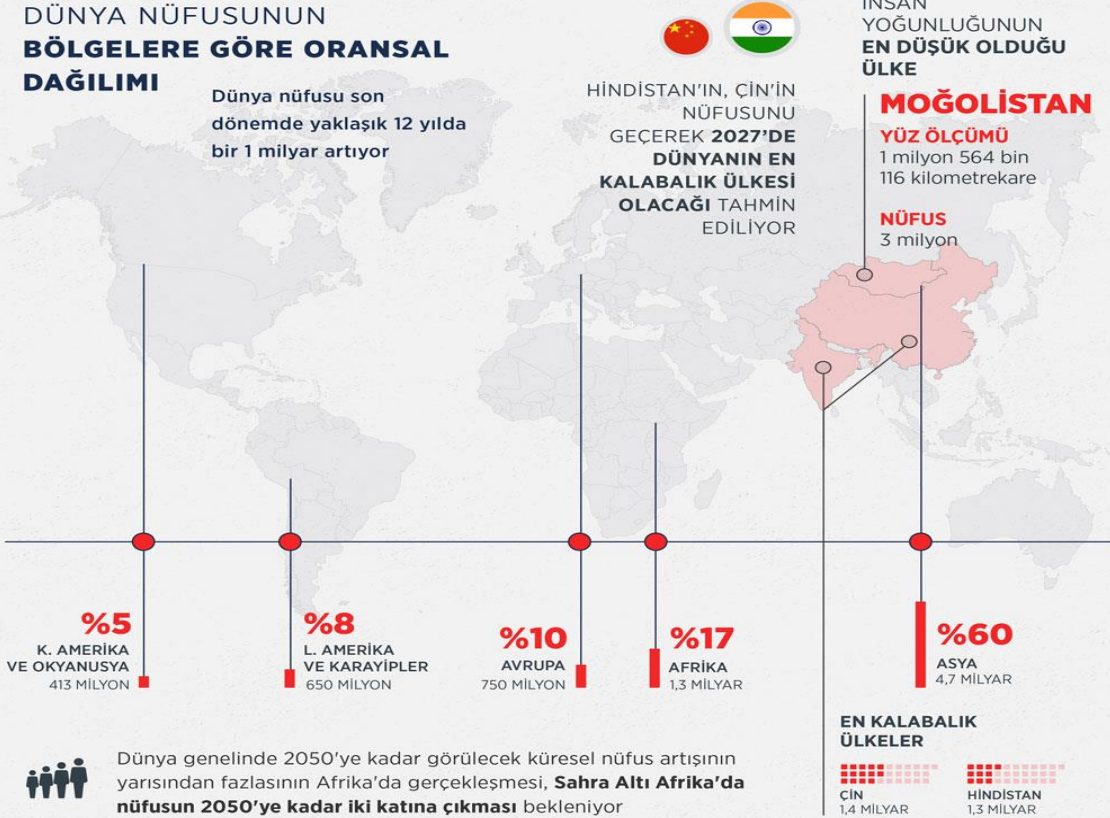
DÜNYA NÜFUSU

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) 1989'da BM Genel Kuruluna sunduğu önerinin kabul edilmesiyle her yıl 11 Temmuz, dünyadaki nüfus kaynaklı problemlere dikkat çekmek amacıyla "Dünya Nüfus Günü" olarak kutlanıyor

DÜNYA NÜFUSUNUN BÖLGELERE GÖRE ORANSAL DAĞILIMI

Dünya nüfusu son dönemde yaklaşık 12 yılda bir 1 milyar artıyor

10.07.2020

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/19394>

2019

Hanehalkı tüketim harcaması

Türkiye genelinde geçen yıl hanehalklarının tüketim amaçlı harcamalarının en büyük kısmını yüzde 24,1 ile konut ve kira harcamaları oluşturdu

EŞDEĞER FERT BAŞINA AYLIK ORTALAMA TÜKETİM HARCAMASI (LİRA)

HANEHALKI TÜKETİM HARCAMASININ DAĞILIMI (%)

Ekonomideki pandemi tedbirleri

"İşsizliğe kalkan" oldu

Kovid-19 salgınıyla mücadele kapsamında, "Ekonomik İstikrar Kalkanı" paketi başta olmak üzere hükümet tarafından hayata geçirilen destek mekanizmalarının olumlu etkisiyle nisan'da işsizlik geriledi

Pandeminin ekonomiye olumsuz etkilerini gidermeye yönelik hayata geçirilen önlem ve destekler, "İşsizliğe de kalkan" oldu

Nisan'da işsizlik oranı **0,2 puanlık azalış** ile **%12,8 seviyesinde** gerçekleşti

EKONOMİK İSTİKRAR KALKANI

Türkiye'de ilk vakanın görüldüğü mart ayında, hükümet tarafından hayata geçirilen önlem ve destek mekanizmaları ekonomik verilerde kendini gösterdi

18 Mart'ta açıklanan "Ekonomik İstikrar Kalkanı" paketiyle birçok sektörün KDV tevkifatı ile SGK primleri 6 ay ertelendi

Kamu ve özel sektörde esnek ve uzaktan çalışma modelleri daha etkin hale getirildi

KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİYLE DESTEK

Salgının iş gücü üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla işten çıkartılmak yasaklanırken, sürece kısa çalışma ödeneğiyle destek verildi

Kısa çalışma ödeneğinden nisan itibarıyla **2,6 MİLYON KİŞİ YARARLANDI**

KREDİ ANAPARA VE FAİZ ÖDEMELERİ ÖTELENDİ

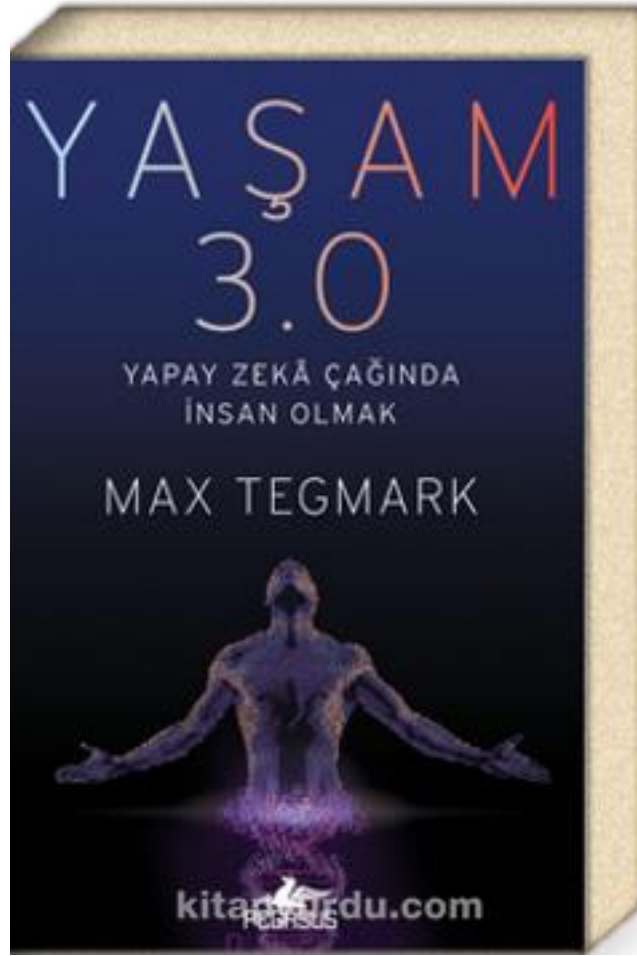
Nakit akışı bozulan firmaların bankalara olan kredi anapara ve faiz ödemeleri asgari 3 ay ertelendi

TOBB NEFES KREDİSİ

KOBİ'lere destek olmak amacıyla "TOBB Nefes Kredisi" devreye alındı

Kitap Tavsiyesi

Faydalı YZ araştırmalarının gündeme oturmasını sağlayan MIT Profesörü Max Tegmark, bizi YZ üzerine var olan son tartışmaların merkezine götürüyor. Varlığımızın gelecekteki safhasını keşfedebilmek için efsaneleri gerçeklerden, ütopyaları distopyalardan ayırıyor. Yapay Zekâ suç, savaş, adalet, iş gücü, toplum ve bizim insan olma hissimizi nasıl etkileyecek? YZ'nin yükselişi diğer tüm teknolojilerden daha çok geleceğimizi şekillendirme potansiyeline sahip.

Otomasyon sayesinde refah seviyemizi artırırken insanların işsiz ve amaçsız kalmasını nasıl önleyebiliriz? Çocuklarımıza nasıl kariyer tavsiyeleri vermeliyiz? Çökmeden, hata yapmadan veya hacklenmeden bizim istediklerimizi yapabilmeleri için gelecekteki YZ sistemlerini nasıl daha fazla güçlendirebiliriz? Ölümcül otonom silah sistemlerinde bir silahlanma yarışından korkmalı mıyız? Makineler zamanla her alanda bizi geçip işlerimizi, hatta gezegendeki yerimizi elimizden alacak mı? YZ daha önce eşi görülmemiş bir şekilde yaşamın gelişmesine yardım mı edecek yoksa bize yönetebileceğimizden daha büyük bir güç mü verecek?

Nasıl bir gelecek istiyorsunuz? Bu kitap, çağımızın belki de en önemli tartışmasına katılmanıza imkân veriyor. Tüm bakış açılarına yer verirken, süper zekâ, anlam, bilinç ve evrendeki yaşamın fiziksel sınırları gibi en radikal konulara değinmekten kaçınmıyor.